

Grammatica en spelling Code+ deel 2

Onderwerp	CODE deel	Pagina	Hoofdstuk + taak
De zin Twee hoofdzinnen	2	50	2.3
De zin De hoofdzin en de bijzin: de hoofdzin staat voorop.	2	70	3.1
De zin De hoofdzin en de bijzin: de bijzin staat voorop.	2	93	4.3
De zin De bijzin: de relatieve bijzin met 'die' of 'dat'.	2	176	7.2
Het verbum Het imperfectum (regelmatig)	2	23	1.1
Het verbum Het imperfectum (onregelmatig)	2	24	1.1
Het verbum De infinitief met 'te' en zonder 'te'	2	50	2.1
Het verbum Het futurum: het presens als futurum.	2	117	5.2
Het verbum Scheidbare werkwoorden in de hoofdzin	2	118	5.3
Het verbum De imperatief	2	118	5.3
Het pronomen Het indefiniet pronomen	2	196	8.3
Het pronomen Het reflexief pronomen	2	197	8.4
Het substantief Het diminutief	2	22	1.1
Het adjectief De superlatief met en zonder substantief	2	145	6.1
Het adjectief Vergelijkingen	2	145	6.3
Morfologie De samenstelling	2	177	7.3
Morfologie De vorm van het woord	2	177	7.3

Lijst van grammaticale termen

Algemeen

1	singularis	enkelvoud	<i>de krant, ik, jij ...</i>
2	pluralis	meervoud	<i>de kranten, wij, jullie ...</i>
3	imperatief	gebiedende wijs	<i>Ga zitten.; Gaat u zitten.</i>
4	negatie	ontkenning	<i>niet, geen; Hij werkt niet.; Ik heb geen boek.</i>
5	prefix	voorvoegsel	<i>mee, samen, binnen; We hebben samengewerkt.; Je mag binnen komen.</i>

Woordsoorten

6	artikel	lidwoord	<i>de, het, een</i>
7	substantief	zelfstandig naamwoord	<i>Ze leest de krant.</i>
8	pronomen personale	persoonlijk voornaamwoord	<i>ik, jij, hij, wij, mij, jou, hem, ons ...</i>
9	possessief pronomen	bezittelijk voornaamwoord	<i>mijn, jouw, zijn, haar, ons/onze, jullie, hun ...; Ze pakt haar fiets.</i>
10	reflexief pronomen	wederkerend voornaamwoord	<i>me, je, zich, ons, je, (u), zich; Ik schaam me., Hij concentreert zich.</i>
11	relatief pronomen	betrekkelijk voornaamwoord	<i>die, dat; De man die daar loopt is mijn buurman.</i>
12	demonstratief pronomen	aanwijzend voornaamwoord	<i>deze, die, dit, dat</i>
13	indefinitief pronomen	onbepaald voornaamwoord	<i>je; In de trein kun je lekker lezen.</i>
14	verbum	werkwoord	<i>zijn, worden, hebben, zullen, willen, slapen, verhuizen ...</i>
	auxiliair	hulpwerkwoord	<i>Ik heb geslapen.; Ik wil eten.</i>
	infinitief	onbepaalde wijs	<i>Ik wil werken.; Jullie moeten eten.; Dat zou je wel willen.</i>
	participium perfectum	voltooid deelwoord	<i>Ik heb dat boek nog niet gelezen.</i>
15	adjectief	bijvoeglijk naamwoord	<i>Ze bouwen daar een hoge flat.</i>
	comparatief	vergroten trap	<i>Heb jij een beter idee?</i>

	superlatief	overtreffende trap	<i>Wat eet je het liefst(e)?</i>
16	conjunctie	voegwoord	<i>en, of, want, maar, omdat, terwijl ...</i>
17	diminutief	verkleinwoord	<i>huisje, broekje, fotootje ..</i>

Zinsdelen

18	subject	onderwerp	<i>Hij leest het boek.; Hans en Els kopen een huis.</i>
19	direct object	lijdend voorwerp	<i>Hij leest het boek.; Hans en Els kopen een huis.</i>
20	indirect object	meewerkend voorwerp	<i>Ze geeft hem het boek.; Hij vertelt dat aan haar.</i>

Tijden van het werkwoord (verbum)

21	presens	onvoltooid tegenwoordige tijd (o.t.t.)	<i>Hij koopt het boek.</i>
22	imperfectum	onvoltooid verleden tijd (o.v.t.)	<i>Hij kocht het boek.</i>
23	perfectum	voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.)	<i>Hij heeft het boek gekocht.</i>
24	futurum	onvoltooid tegenwoordige toekomstige tijd (o.t.t.t.)	<i>Hij gaat/zal het boek kopen.</i>

Spelling

25	consonant	medeklinker	<i>b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z; bal, café, gelezen, yoghurt</i>
26	vocaal	klinker	<i>a, e, i, o, u, y; baby, mes, kip, rug, sok</i>

De zin

Grammatica - De zin

Twée hoofdzinnen

hoofdzin 1

Contactloos betalen is makkelijk

Ik wil graag een pen lenen,

Een creditcard is wel handig,

Ik heb geen geld bij me,

U kunt contant betalen

hoofdzin 2

het is gratis.

en ik heb geen pen bij me.

want ik gebruik hem niet zo vaak.

maar ik wil met mijn pinpas betalen.

dus u kunt met een pinpas betalen.

of u kunt met een pinpas betalen.

- **En, want, maar, dus** en **of** zijn conjuncties (verbindingswoorden). Ze verbinden twee hoofdzinnen.

Let op: in hoofdzin 1 én in hoofdzin 2 staat de persoonsvorm op de tweede plaats (pv=2).

De hoofdzin en de bijzin: de hoofdzin staat voorop.

hoofdzin

U **neemt** dit geneesmiddel niet

Ik **neem** paracetamol

De dokter **zegt**

conjunctie

als

omdat

dat

bijzin

u allergisch **bent**.

ik hoofdpijn **heb**.

ik bronchitis **heb**.

Je begint met een hoofdzin.

- De persoonsvorm (pv) staat op de **tweede** plaats.

Dan komt de conjunctie van de bijzin.

- De conjunctie (een verbindingswoord) verbindt de hoofdzin en de bijzin. Bijvoorbeeld: als, omdat, dat.

Dan komt de bijzin.

- Het subject van de bijzin staat **direct na** de conjunctie.
- De persoonsvorm (pv) staat aan het **eind** van de zin.

Let op:

hoofdzin

Ik kan niet betalen,

omdat

bijzin

ik geen pinpas **heb**.

- omdat → woordvolgorde van de bijzin: **pv aan het eind**.

hoofdzin

Ik kan niet betalen,

want

hoofdzin

ik **heb** geen pinpas

- want → woordvolgorde van de hoofdzin: **pv = 2**.

De hoofdzin en de bijzin: de bijzin staat voorop.

conjunctie

Omdat

Als

Toen

bijzin

Ankara ver weg **is**,

ik vakantie **heb**,

we klein **waren**,

hoofdzin

zien mijn ouders hun kleinkinderen niet vaak.

ga ik altijd naar Turkije.

speelden we heel veel samen.

Je begint met een conjunctie.

- (bijvoorbeeld omdat, als, toen).

Daarna komt de bijzin.

- Het subject van de bijzin staat **direct na** de conjunctie.
- De persoonsvorm (pv) van de bijzin staat aan het **eind**.

Dan komt de hoofdzin.

- De persoonsvorm (pv) van de hoofdzin staat **vooraan**.
- Het subject van de hoofdzin komt **na** de persoonsvorm (inversie).

Let op:

bijzin

Als ik vakantie **heb**,

hoofdzin

ga ik altijd naar Turkije.

hoofdzin

Ik **ga** altijd naar Turkije,

bijzin

als ik vakantie **heb**.

De bijzin: de relatieve bijzin met ‘die’ of ‘dat’.

hoofdzin

We fietsen door **het park**

Ik zie **de jongen**

Ik praat met de **mensen**

relatieve bijzin

dat nu echt heel mooi wordt.

die in het park werkt.

die het krantje van het park maken.

Relatieve bijzinnen geven extra informatie over een woord.

- ▶ Bij een **het**-woord gebruik je **dat** (het park → dat).
- ▶ Bij een **de**-woord gebruik je **die** (de jongen → die / de mensen → die).
- ▶ In de relatieve bijzin staat de persoonsvorm (pv) aan het eind van de zin.

Let op:

Het is **een** enthousiaste **jongen** **die** graag in het park werkt.

(de jongen → die; een jongen → die)

Het is **een** enthousiast **meisje** **dat** graag in het park werkt.

(het meisje → dat; een meisje → dat)

Het verbum

Grammatica - Het verbum

Het imperfectum (regelmatig)

In 2010 **gebruikten** Nederlanders hun pinpas ongeveer 2,1 miljard keer. In 2016 **pinden** ze 3,5 miljard keer.

Nederlanders **reisden** ook steeds meer met de OV-chipkaart. Ze **pinden** om geld op de kaart te laden.

Singularis

subject	gebruiken	pinnen	verhuizen
1 ik	gebruik te	pin de	verhuis de
2 je / jij / u	gebruik te	pin de	verhuis de
3 ze / zij, hij	gebruik te	pin de	verhuis de

Pluralis

1 we / wij	gebruik ten	pin den	verhuis den
2 jullie	gebruik ten	pin den	verhuis den
3 ze / zij	gebruik ten	pin den	verhuis den

1a Hoe maak je het regelmatig imperfectum?

gebruik - **te** verhuis - **de**
gebruik - **ten** verhuis - **den**

► ik-vorm + **te(n)** / **de(n)**

1b Wanneer gebruik je -te(n) of -de(n)?

Kijk naar de infinitief. Neem de laatste letter vóór -en: gebruik**en**, pin**en**, verhuis**en**

- Is die laatste letter een **s, f, t, k, ch**, of **p**? (SoFTKeTCHuP). Kies dan **-te** of **-ten**
(ik) gebruik **k** → gebruik**te** (singularis) / gebruik**ten** (pluralis)
- Is die laatste letter een andere letter? Kies dan **-de** of **-den**
(ik) pin **n** → pin**de** (singularis) / pin**den** (pluralis)
(ik) verhuis **s** → verhuis**de** (singularis) / verhuis**den** (pluralis) (let op: verhuis**en**)

Het imperfectum (onregelmatig)

Mijn oma **had** geen wasmachine.

Mijn vader **was** vroeger huisarts. Wat **deed** jouw vader voor werk?

Ik **kwam** gisteren te laat op school.

We **gingen** op maandag altijd voetballen.

Singularis

<i>subject</i>	<i>hebben</i>	<i>zijn</i>	<i>doen</i>	<i>komen</i>	<i>gaan</i>
1 ik	had	was	deed	kwam	ging
2 je / jij, u	had	was	deed	kwam	ging
3 ze / zij, hij	had	was	deed	kwam	ging

Pluralis

1 we / wij	hadden	waren	deden	kwamen	gingen
2 jullie	hadden	waren	deden	kwamen	gingen
3 ze / zij	hadden	waren	deden	kwamen	gingen

Het imperfectum van onregelmatige werkwoorden moet je leren. Daar zijn geen regels voor. Achterin dit boek staat op blz. 232 een lijst met onregelmatige werkwoorden. Kijk verder voor informatie in het woordenboek.

De infinitief met 'te' en zonder 'te'

U **kunt** de boeken het beste in een pakket **sturen**.

Hoe lang **mag** ik de boeken **lenen**?

Ik **ga** mijn paspoort in het gemeentehuis **ophalen**.

Ik **kom** de geboorte van mijn dochter **aangeven**.

► Na:

kunnen, moeten, zullen, mogen, willen, gaan en komen

komt **geen te** voor de infinitief.

► Na andere werkwoorden komt wel **te** voor de infinitief:

Ik **probeer** een pakje naar mijn familie **te sturen**.

Op deze brief **hoef** je geen postzegel **te plakken**.

Het **begint** volgens mij **te regenen**.

Let op: Je moet komen. → Je hoeft niet te komen.

Het futurum: het presens als futurum

- > Waar **ben** je nu?
- < Ik **ben** in de stad.

- > Wat **doe** je morgen?
- < Dat **weet** ik nog niet.

- > Waar **ben** je volgende week?
- < Dan **ben** ik thuis.

- > Wat **ga** je morgen doen?
- < Morgen **ga** ik studeren.

- > Waarom **ga** je geen biologie studeren?
- < Ik **ga** liever geneeskunde studeren.

- ▶ We gebruiken **het presens** ook voor de toekomst (morgen, volgende week, enzovoort).
- ▶ We gebruiken een vorm van het verbum **gaan** + infinitief ook voor de toekomst.

Grammatica - Het verbum

Scheidbare werkwoorden in de hoofdzin

meegeven

Ik kan Kiki wat huiswerk meegeven.
Ik **geef** Kiki wat huiswerk mee.
Ik **gaf** Kiki wat huiswerk mee.
Ik heb Kiki wat huiswerk meegegeven.

- ▶ Het scheidbare werkwoord heeft twee delen: een prefix en een werkwoord:
meegeven, samenwerken, binnenkomen.
- ▶ Uitspraak: het accent ligt bij scheidbare werkwoorden op de eerste lettergreep.
meegeven, samenwerken, binnenkomen.
- ▶ In het presens en imperfectum staat het **prefix** aan het eind van de zin.
Ik geef Kiki huiswerk **mee**.
Ik gaf Kiki huiswerk **mee**.
- ▶ In het perfectum zet je **ge-** tussen het prefix en de rest van het werkwoord.
Ik heb Kiki huiswerk meegegeven.
Kiki heeft met Victor samengewerkt.

Grammatica - Het verbum

De imperatief

Bak de koekjes in een warme oven.

Kom (maar) binnen.

Ga (maar) zitten.

Geef mij maar een biertje.

Kom, ga, bak en **geef** zijn imperatiefvormen.

- ▶ Je kunt de imperatief gebruiken als je bijvoorbeeld instructies wilt geven of een verzoek wilt doen.
- ▶ Je gebruikt vaak woordjes als maar en even om het verzoek vriendelijk te maken.

Ga maar even zitten.

Doe je jas maar uit.

- ▶ De imperatief is de ik-vorm van het werkwoord.
Ik bak → bak
Ik kom → kom

Het pronomen

Grammatica – Het pronomen

Het indefiniet pronomen

Ik reis het liefst met de trein: in de trein kun **je** lekker de krant lezen en sta **je** niet in de file.

Het weerbericht is belangrijk als **je** buiten werkt. Mensen die binnen werken hebben geen last van het weer.

- ▶ **Je** heeft in deze voorbeelden een **algemene** betekenis.
- ▶ **Je** is informeel. We gebruiken het in de spreektaal en in de schrijftaal.

Let op:

Jij kunnen we niet gebruiken als pronomen indefinitum.

Het reflexief pronomen

Er zijn verba die met een **reflexief pronomen** worden gebruikt, bijvoorbeeld:

zich vervelen

zich haasten

zich ergeren aan iets

zich voelen

- Het reflexief pronomen verwijst naar het subject van de zin.

<u>Ik</u>	verveel	me	in de auto.
<u>Laura</u>	verveelt	zich	in de auto.

- De vormen van het reflexief pronomen zijn:

Singularis

subject		reflexief pronomen	
1	Ik	voel	me goed.
2	Je / Jij	voelt	je goed.
	U	voelt	zich goed. / U voelt u goed.
3	Ze / Zij, Hij	voelt	zich goed.

Pluralis

1	We / Wij	voelen	ons goed.
2	Jullie	voelen	je goed.
3	Ze / Zij	voelen	zich goed.

Let op:

Ik verveel **me** in de auto. (reflexief pronomen direct na de pv)

In de auto verveel ik **me**. (bij inversie reflexief pronomen direct na het subject)

Het substantief

Grammatica - Het substantief

Het diminutief

Als je wilt zeggen dat iets klein is, kun je een diminutief gebruiken.

het pak	het pakje
de fles	het flesje
de zegel	het zegeltje
het raam	het raampje
de woning	het woninkje
het ding	het dingetje

- Een diminutief maak je met **-je**, **-tje**, **-pje**, **-kje** of **-etje** achter het substantief.
- Het substantief in de diminutievorm heeft altijd het artikel (lidwoord) **het**.

Let op: soms heeft het diminutief een andere betekenis.

het brood → het broodje

het bier → het biertje (= een glas bier)

Het adjectief

Grammatica - Het adjectief

De superlatief met en zonder substantief

Je kunt de superlatief vóór een substantief gebruiken. De superlatief is dan een adjectief.

Wat vind je **de leukste** activiteit?

Dit is **het mooiste** concert.

- Je zegt of schrijft: de/het + superlatief + e.

Je kunt de superlatief zonder substantief gebruiken:

Wat vind je **het leukst(e)**?

Die workshop rappen lijkt me **het leukst(e)**.

- Je zegt of schrijft: het + superlatief (+ e).

Grammatica - Het adjectief

Vergelijkingen

Vergelijkingen met een adjectief

Rembrandt is **net zo** beroemd **als** Van Gogh.

Michael Jackson is **even** goed **als** Elvis Presley.

- In vergelijkingen met een adjectief gebruik je **als**.

Vergelijkingen met een comparatief

Ik vind dit gedicht mooier **dan** dat gedicht.

Ik luister liever naar popmuziek **dan** naar jazz.

- In vergelijkingen met een comparatief gebruik je **dan**.

Morfologie

Grammatica – Morfologie

De samenstelling

de sollicitatiebrief
de werkervaring
het horecapersoneel
het sollicitatiegesprek

- ▶ Deze woorden noemen we samenstellingen, omdat twee woorden samen één woord vormen. Het kunnen twee substantiva zijn:
sollicitatie - brief
werk - ervaring
horeca - personeel
sollicitatie - gesprek
- ▶ **de of het?**
Het tweede deel van de samenstelling bepaalt of de samenstelling een de-woord of een het-woord is.
de sollicitatiebrief, want het is **de brief**
het sollicitatiegesprek, want het is **het gesprek**

Grammatica – Morfologie

De vorm van het woord

adjectieven

schriftel**ijk**
gezell**ig**
telefon**isch**
middel**baar**
werk**loos**

substantieven

de bezoeker
de vrij**heid**
de vriend**in**
de opleid**ing**
de lera**ar**

- ▶ Woorden die eindigen op **-lijk**, **-ig**, **-isch**, **-baar**, **-loos** zijn adjectieven.
- ▶ Woorden die eindigen op **-er**, **-heid**, **-in**, **-ing**, **-aar** zijn substantieven.